

BİR KARESİ PARASI HAKKINDA NOTLAR

ESKO NASKALI

(Marmara Üniversitesi)

Selçuklu ve Beylikler nümizmatîği son zamanlarda ciddi yayınlara konu oldu. Bu yayınlardan birisi de, değerli nümizmat ve araştırmacı Sayın Celil Ender'in, Karesi, Saruhan, Aydın ve Menteşe Beylikleri'nin paralarını ihtiva eden çalışmasıdır.¹ Şimdiye kadar bilinmeyen pek çok parayı ihtiva eden bu çalışma, devrin siyasî, sosyal, idarî ve ekonomik tarihini inceleyen araştırmacıların istifadesine yeni veriler sunmuştur. Bu verilerden birisi de, araştırmanın 24. sayfasında yer alan ve araştırmacı tarafından Karesi Beyi Süleyman Bey b. Demirhan Bey'e nisbet edilen 03A-KRS-001 numaralı bakır sikkedir. Araştırmacı tarafından *Vente Publique 76- Monnaies et Medailles S.A.-Bale*. Kataloğu nr. 10731'den alınan bu parayı biz burada ay-nen veriyoruz:

Ön Yüz

Arka Yüz

ضرب

تمور بن

سليمان بك

¹ Karesi, Saruhan, Aydın ve Menteşe Beylikleri Paraları, İstanbul 2000.

Araştırmacı bu ilginç sikkeyi şu şekilde yorumlamıştır:

*“Bizans kaynaklarında 1345-1347 yılları arasında Turuva bölgesinde Karesi Emiri olarak Süleyman Bey adlı bir kişi görülmektedir. Bu Süleyman Bey’in Demirhan Bey’in topraklarının Osmanlılar’a eklenmesi ile Karesi Valisi tayin edilen Orhan Gazi’nin büyük oğlu Süleyman Paşa olması da mümkündür... // ... Bizans kaynaklarında 1345-1347 yılları arasında Turuva bölgesinde Karesi Emiri olarak gösterilen Süleyman Bey’e veya Batı Anadolu’da başka bir Süleyman Bey’e ait olarak bakır bir sikke tanıtılmıştır. Üzerinde tolgalı bir hükümdar portresi olan bu sikke Selçuklu devletinin kuruluşu sırasında Doğu Anadolu’da kurulmuş olan Danişmend ve Mengücek devletlerinin sikkelerine benzemektedir. Sikkenin Danişmend soyundan gelen Karesi Oğulları beyliğine aidiyeti kesin değildir. Çok mümkündür ki bu sikkeler daha önce basılan bir sikke üzerine ikinci kez basılmışlardır”.*²

Yukarıdaki değerlendirmeden de anlaşılacağı gibi, araştırmacı sikkenin Karesi beyliğine aidiyetinin kesin olmadığını bildirmektedir. Ön yüzünde son derece ilginç bir tolgalı insan (hükümdar?) tasvirine rastlanan bu sikkenin nisbeten geç bir dönemde Batı Anadolu’da karşımıza çıkmış olması oldukça dikkat çekicidir. Sadece iki örnek halinde günümüze ulaşan bu sikkelerin üzerinde bir türlü yorumlanamayan ‘yazımsı’ tasvirlerin yeralması sikkeleri daha da ilginç kılmıştır. Ancak Levha XXIX’da yeralan sikke fotoğrafları üzerinde, sikkelerin arka yüzlerinin dikkatli bir şekilde incelenmesi, konunun aydınlatılmasıyla ilgili önemli ipuçları vermektedir. Sayın C. Ender tarafından verilen çizimde (s. 24) süsleme olarak yorumlanan şekillerin, fotoğrafta “ $\wedge \circ \wedge$ ” şeklinde gerçekte “ $\wedge \circ \wedge$ ” (= [sene] 808)’e tekabül eden bir tarih olduğu görülmektedir. Aynı tarihin Germiyan hükümdarı II. Yakub b. Süleymanşah (804-832/1402-1429)’ın Timur adına kestirdiği bir gümüş sikkede de görülmesi paranın esrarını çözmektedir. Her iki tasvirde de bilhassa sıfır ($\circ = 0$)’ın büyük bir şekilde nakşedilmiş olması dikkat çekmektedir.

Bunun yanı sıra, birinci satırda Sayın C. Ender tarafından “*duribe*” şeklinde yorumlanan ibârenin de “*hazret*” şeklinde okunması gerektiği kanaatindeyiz. İkinci satırda yeralan isme gelince, Sayın C. Ender tarafından “*Timur bin*” şeklinde yorumlanan ismin hatalı okunduğu düşüncesindeyiz.

² *Karesi, Saruhan, Aydın ve Menteşe Beylikleri Paraları*, 19 ve 22.

Esâsen “*Timur*” şeklinde okunan ibarede ikinci harfin “*m*” okunması imkânsızdır. Bu harf ancak “*k / g / f*” okunabilir. Bu durumda ismin “*ب / و / ق / ی*” (Y-k-u-b) şeklinde kaydedildiği ortaya çıkmaktadır ki, bu Arapça “*Ya’kûb*” kelimesinin Türkçeleşmiş şeklinden ibârettir. Bazı Arapça ve Farsça isimlerin yazımının Türkçeleştirildiği başka örneklerde görülmektedir. Üçüncü satıra gelince, “*Süleyman*” kelimesinden sonra Sayın C. Ender tarafından “*Bek*” şeklinde okunan ibârenin yazım tarzından hareketle “*Şah*” şeklinde okunması gerekmektedir.

Bu durumda paranın Germiyan hükümdarı II. Yakub b. Süleymanşah’a aid olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu hükümdarın Yapı Kredi Bankası Yayınları arasında yayınlanan *Asya’dan Anadolu’ya İnen Rüzgar* (İstanbul 1994, s. 52 nr. 46) isimli kitapta yeralan 808/1406 yılına aid bir diğer sikkesinin usta bir hakkâk tarafından hazırlandığını düşündürmektedir. Bununla birlikte II. Yakub’un babası Süleymanşah’ın aynı eserde yeralan (s. 51 nr. 44) ve Ladik’te basılan gümüş bir parasının yazı tarzı ve hakkâk işçiliği olarak yukarıda incelediğimiz sikkeye çok benzediği görülmektedir.

Sonuç olarak, Sayın C. Ender’in büyük bir emek mahsulü olan çalışmasında belirsiz bir şekilde Karesi hükümdarı “*Süleyman Bek bin Demirhan*”a nisbet edilen sikkenin gerçekte Germiyan hükümdarı II. Yakub b. Süleymanşah’a aid olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, Türkiye Müzeleri’nde yeralan zengin sikke koleksiyonlarının *Sylloge* şeklinde yayınlanmasına kadar bu tür meselelerin nihâf bir şekilde çözümlenebilmesi mümkün değildir. Ancak bu yayınlardan sonra, bilhassa bakır sikkelerin fazla dolaşmadığı düşünülerek, bu paraların hangi beyliklere aid olduğunun tesbiti kolaylıkla mümkün olacaktır.